

Att påstå att utsatthet finns

*Utsattheten, framförallt hos barn, finns överallt.
Frågan är - ser vi den?*

TANKARNA FÖR DEN HÄR ARTIKELN GÅR I två riktningar. Först arbetet med projektet HUVEN som nu fortlever som en fast verksamhet, med de erfarenheter det gett mig. För det andra vad dessa kunskaper och erfarenheter ger mig för plattform att tänka i vidare cirklar kring just "barnen i utsatta situationer".

HUVEN - samtalsgrupper för barn till föräldrar med kemiskt beroende - startades 1994 som ett projekt med pengar från Folkhälsoinstitutet, ett samarbete mellan Eskilstuna kommun och Eskilstuna Fors församling. Från början var vi fyra medarbetare, två socialsekreterare och en ungdomssocionom från kommunen samt en diakon från Svenska kyrkan. Den första terminen var två av oss ledare i en grupp för tonårsflickor. De andra ledarna sysslade med information, nätverksbygge och rekrytering av gruppdeltagare.

Tio år senare hade vi blivit åtta medarbetare, hälften kommunanställda och hälften församlingsanställda, med en verksamhet som täcker åldrarna från första klass till och med gymnasiet. Verksamheten har en egen budget inom kommunen och lokaler i två församlingshem. Begreppet HUVEN innebär en riktning: Härifrån, Uppåt och Vidare.

Skälen till att vi började fundera kring denna typ av verksamhet var flera.

"Nu har du hjälpt oss så här långt, men vad gör du för våra barn?" Ett föräldrapar som hade varit på 12-stepsbehandling ställde frågan till sin socialsekreterare. De hade lärt sig vikten av att behandla alla familjemedlemmar eftersom missbruket är

en sjukdom som drabbar hela familjen. När socialsekreteraren Johan Thorvaldsson vände sig till distriktpresten i Fors centrum, Anna Jarl, om möjligheten att få hyra lokal för en verksamhet för alkoholisternas barn blev kopplingen till diakonin en självklarhet. Bibelorden från Markusevangeliets tionde kapitel om Jesus och barnen och Matteusevangeliets tjugofemte kapitel "Vad ni gjort för någon av dessa minsta..." blev talande på ett nytt sätt. I samarbetet mellan kyrka och andra aktörer är det viktigt att finna gemensam förståelse. Orden ur evangelierna fick bli drivkrafter, välkända ord som många kunde ta till sig.

|SORG OCH UTANFÖRSKAP

Att vara barn till en missbrukare för med sig många känslor, tankar och uppfattningar om att vara ensam om att ha det på detta vis. Många gånger beskriver barnen att de känner ett utanförskap, och de bär ofta en uppfattning om att de är orsak till problemen. Att lida brist på kontinuitet i livet, att sakna vuxenengagemang och trygghet, att känna utanförskap samt en mer eller mindre ständig rädsla för att bli övergiven är en situation som påverkar det uppväxande barnet. Kort sagt, att inte få vara bara barn med allt vad det innebär av lek och ansvarsfrihet. Många av dem som vi har mött i HUVEN har uttryckt sorg över att ha förlorat sin förälder till missbruket, att inte ha vunnit i konkurrensen med drogen, som ju blivit viktigare än barnet. Den sorgen måste få bearbetas lika väl som de andra funderingarna. Dessa saker sammantaget, och var för sig, har en negativ inverkan på barnets självbild och självförtroende. Barnet måste få hjälp.

Syftet med HUVEN:s arbete är att barnen får lära sig att missbruket inte är deras fel - även om vuxna säger så. Att de inte är ensamma om att ha det så här - därav vikten med samtalsgrupper. Att de inte heller ska behöva ta ansvar vare sig för mamma/pappa eller småsyskon. Att de får tala om problemen och på så vis kan söka hjälp hos andra vuxna.

Vi vill peka på att de har rätt till ett eget liv och att ta egna beslut som de mår bra av. Vi har även känt vikten av att arbeta drogförebyggande med information om hur droger och alkohol påverkar kroppen och om riskerna för att utveckla eget missbruk.

Genom att vi haft besök av nyktra missbrukare i grupperna, studiebesök på behandlingshem och drogförebyggande verksamheter typ Länkarna, har barnen fått se och höra att det aldrig är för sent att få hjälp. Det finns vägar ut - men det hänger inte på dig som barn utan på den som är beroende att ta ansvar för sitt tillfrisknande.

I detta sammanhang kan det vara på sin plats med ett påpekande. Inom ledargruppen har vi alltid haft flera förklaringsmodeller till missbruket. Detta sätter vi också ord på, då vi talar om orsaker till och vägar ut ur problematiken. Vi vill medvetandegöra barnen om att

det finns många sätt att förklara och se på det hela.

|VVVV - VÅGA VARA VIKTIG VUXEN

Vi har lärt oss hur oerhört viktigt det är att ta det barn på allvar som kommer och vill anförtro en icke förälder något. Om du då inte vågar ta dig tiden att vara en VV - viktig vuxen - kan det ta lång tid innan detta barn vågar söka upp någon igen.

De symtom, problem och självbilder som missbrukarnas barn har och talar om har de gemensamt med barn från andra dysfunktionella familjer. Det gör att konceptet med barngrupper, den pedagogiska arbetsmetoden, är direkt överförbar på barn med annan problematik än missbruk. Här går att nämna både barn från våldsbenägna familjer, barn till psykiskt sjuka, till kriminella, barn från länder i krig och katastrofer.

Utsatta barn - barn som inte känner sig höra till, som inte får synas och höras och räknas med, kan komma från socialt väletablerade och fungerande familjer. Missbrukssjukdomen är en demokratisk åkomma, ingen är diskvalificerad på grund av ställning och rang i samhället. Ohälsa, elände och olyckor drabbar lika blint. Dysfunktionen i familjen kan också ha sin upprinnelse i arbetslöshet och allt av vad det för med sig när det gäller förlorad social status. Barnen tar ibland över föräldrarnas uppgivenhet och tappar tro på framtiden. Vi vet att det finns en ökande skara barn och ungdomar med depressionsproblematik i dag. Det kan också handla om för mycket arbete, pendling och andra tidstjuvar när det gäller familjens gemensamma tid. Den stora mängd fritidsaktiviteter som vuxna men också barn upptas av kan vara ytterligare en orsak till splittring. I familjen blir man osynlig för varandra.

Den barnfattigdom vi läser om och kanske också själva ser, för också med sig en utslagning och ett utanförskap hos grupper av barn. Vi har i tidningarna fått ta del av uppgifter om en tilltagande prostitution bland unga pojkar och flickor. En del ungdomar ser ingen annan lösning på hur de skall kunna ”hänga med” i konsumtionen av mode och fritidsaktiviteter med mera än att sälja sig.

|VUXNA BARN MITT IBLAND OSS

När vi började HUVEN-projektet mötte vi svårigheter i att ta upp problemen kring alkoholism och hur detta påverkar hela familjen. Vi märkte det både i förankringsstadiet i våra respektive organisationer och senare vid informationsträffar ute i samhället. När vi talade om vårt projekt och våra tankar upplevdes vi både hotfulla och skrämmande. För att kunna börja ett samarbete måste det förankras både i det egna arbetslaget och högre upp i organisationen bland chefer och politiker.

I arbetsgruppen samtalade vi, vred och vände på våra egna bilder och fördomar. I handledning arbetade vi med våra egna föreställningar och våra förhållningssätt till alkohol och droger. På så sätt blev vi själva trygga i tankar och förhållningssätt. En sak förstod vi snart. Att inte göra något av rädsla för att vara obekväma, eller för att vi inte vågar, eller inte orkar bearbeta våra egna fördomar och ta tag i vår egen utsatthet, får inte vara skäl att låta bli arbetet med dem som behöver oss mest.

Vi upptäckte så småningom att det finns många vuxna barn till missbrukare runtomkring oss. När vi informerar så väcks hos dessa vuxna känslor och tankar de hade som små till liv. Det är tankar och känslor de fortfarande bär på och som kanske aldrig bearbetats. Ibland när vi talade om hur barn till missbrukare kan uppfatta sin situation eller varför de kan reagera som de gör hände det att någon av dem som lyssnade blev berörd. Detta påverkade i en del fall vår informationsträff. Jag minns ett tillfälle när en person mycket tydligt stängde av det som sades och på ett tydligt sätt började arbeta med något helt annat. Vid ett annat tillfälle började någon att gråta, andra har lämnat rummet. Ytterligare ett exempel var inför ett arbetslag där vi kände det som om vi stod i en burk och talade, och inget av det vi sa om HUVEN och barns situation kom ut ur burken. Det har hänt att vi haft enskilda samtal efter informationsträffar. Det känns nödvändigt att fånga upp de personer som reagerat.

Arbetet i HUVEN har givit mycket glädje, förståelse och kunskaper. Det har fött kärlek och omsorg, oro och ångest. Vi har under alla år haft handledning, ett måste i denna typ av verksamhet. Den har sett olika ut under tidens gång. Vi har haft handledning i hela ledargruppen. Den har varit inriktad på verksamhetens utveckling och processinriktad utifrån barngruppernas behov, enskilda barn och inte minst ledarnas känslor och reaktioner. Handledare har varit terapeuter, psykologer och barnpsykologer.

|BARNKONVENTIONEN OCH EVANGELIET

Vad är då kyrkans och diakonins roll? Vad måste göras för dessa våra minsta? Det är viktigt att tydligt och klart stå på barnens sida, både i enskilda möten och i debatten. Med det menar jag att vi måste behålla barnperspektivet. Det som passar för vuxenvärlden är inte alltid det bästa för barnen. FN:s barnkonvention och Jesu förhållningssätt är det vi alla borde ha som rättesnöre. Tankarna om omsorgens, den förebyggande och den profetiska/politiska diakonin är en bra strategi kring när det gäller församlingens arbete för och med barn och ungdomar. Sett ur ett alkohol- och drogrelaterat perspektiv skulle omsorgens diakoni innebära att församlingsverksamheter riktas mot redan drabbade barn, typ HUVEN. Den förebyggande diakonin kan vara ett medvetet arbete när det gäller information om

droger och alkohol i ungdomsgruppen, att ledarna i ungdomsverksamheten kan och vågar ta diskussionen kring ungdomars bruk och missbruk. Den politiska diakonin, som vänder sig mot system och förhållanden som hotar att människor far illa eller skadas, skulle här kunna vara att medverka i debatten om drogfria ungdomsverksamheter i samhället och att aktivt ta ställning mot all typ av langning.

Det är viktigt att diakonin kan och vågar ge tydliga motbilder på flera plan.

Samverkan i ungdomsverksamheten på den lokala orten kan motverka splittring och hets. Det kanske går att lägga vissa verksamheter i kyrkan samma dagar i anslutning till varandra? På det sättet kan barn slippa resa/ta sig till detta mer än en gång i veckan.

Att ge plats för samtalet är en stor uppgift för diakonin. Att med stor tydlighet visa att det inte finns något vi inte kan tala om. Vi kan gemensamt söka svar på de frågor vi har. Jag tror på samtal i grupper, till exempel inriktade på ämnen med syfte att stärka föräldrar i deras föräldraroll. Det är också mycket viktigt att kyrka och diakoni vågar gå i täten för att driva verksamheter för särskilt drabbade och utsatta barn, vare sig det gäller missbruk, våld, sexuellt utnyttjade, kriminalitet, sorg eller andra svårigheter.

|ATT PÅSTÅ ATT UTSATTHET FINNS

Utsattheten, framförallt hos barn, finns överallt i alla svenska kyrkans församlingar. Frågan är - ser vi den? Hur skapar vi utrymme för att ta oss an den?

Nyligen började jag arbeta i Mariefreds församling. Därför funderar jag just nu kring hur utsattheten ser ut här. För mig personligen känns det bra att vara ny på en nyinrättad tjänst - jag får, och skall, ”drälla runt” och lära känna min församling såväl inom församlingsarbetet som ute i samhället. Här finns en stor möjlighet för diakonin och diakonen att göra sig känd till både uppdrag och person.

Jag tänker, är det möjligen så att utsattheten ger sig till känna om någon vågar påstå att den finns?

Paulus säger: *”Ge inte upp er frimodighet... Uthållighet är vad ni behöver ...”*

Hebréerbrevet 10:35, 36

(Med uttrycket barn förstås i sammanhanget det längre begreppet barn och ungdomar)

Katrin Palmer,
tidigare diakon i Eskilstuna Fors, numera i Mariefreds församling